

Laborator 4

Variabile aleatoare discrete în R

Obiectivul acestui laborator este de a prezenta succint câteva funcții utile teoriei probabilităților din programul R, care este structura lor și cum le putem aplica. De asemenea, tot în acest laborator vom prezenta și câteva probleme ce se pot rezolva cu ajutorul algoritmilor aleatori.

Obiectivul acestui laborator este de a introduce variabilele discrete cu ajutorul limbajului R.

1 Repartiții și elemente aleatoare în R

R pune la dispoziție majoritatea repartițiilor uzuale. Tabelul de mai jos prezintă numele și parametrii acestora:

Tab. 1: Numele și parametrii repartițiilor uzuale în R

Repartiția	Nume	Parametrii	Valori prestatibile
Beta	beta	shape1, shape2	
Binomial	binom	size, prob	
Cauchy	cauchy	location, scale	location = 0, scale = 1
Chi-Squared	chisq	df	
Exponential	exp	rate (=1/mean)	rate = 1
Fisher	f	df1, df2	
Gamma	gamma	shape, rate (=1/scale)	rate = 1
Hypergeometric	hyper	m, n, k	
Log-Normal	lnorm	mean, sd	mean = 0, sd = 1
Logistic	logis	location, scale	location = 0, scale = 1
Normal	norm	mean, sd	mean = 0, sd = 1
Poisson	pois	lambda	
Student	t	df	
Uniform	unif	min, max	min = 0, max = 1
Weibull	weibull	shape	

Pentru fiecare repartitie, există patru comenzi în R prefixate cu literele d, p, q și r și urmate de numele repartitiei (coloana a 2-a). De exemplu `dbinom`, `pbinom`, `qbinom` și `rbinom` sunt comenzi corespunzătoare repartitiei binomiale pe când `dgeom`, `pgeom`, `qgeom` și `rgeom` sunt cele corespunzătoare repartitiei geometrice.

- **dname**: calculează densitatea atunci când vorbim de o variabilă continuu sau funcția de masă atunci când avem o repartitie discretă ($\mathbb{P}(X = k)$)
- **pname**: calculează funcția de repartitie, i.e. $F(x) = \mathbb{P}(X \leq x)$
- **qname**: reprezintă funcția cuantilă, cu alte cuvinte valoarea pentru care funcția de repartitie are o anumită probabilitate; în cazul continuu, dacă `pname(x) = p` atunci `qname(p) = x` iar în cazul discret întoarce cel mai mic întreg u pentru care $\mathbb{P}(X \leq u) \geq p$.
- **rname**: generează observații independente din repartitie data

Avem următoarele exemple:

```
# Functia de repartitie pentru binomiala
pbinom(c(3,5), size = 10, prob = 0.5)
[1] 0.1718750 0.6230469

# Genereaza observatii din repartitia binomiala
rbinom(5, size = 10, prob = 0.5)
[1] 6 4 5 4 6

# Calculeaza functia de masa in diferite puncte
dbinom(0:7, size = 10, prob = 0.3)
[1] 0.028247525 0.121060821 0.233474440 0.266827932 0.200120949 0.102919345
[7] 0.036756909 0.009001692

# pentru repartitia Poisson
dpois(1:5, lambda = 3)
[1] 0.1493612 0.2240418 0.2240418 0.1680314 0.1008188
rpois(10, lambda = 3)
[1] 1 2 2 7 1 1 3 2 2 2
```

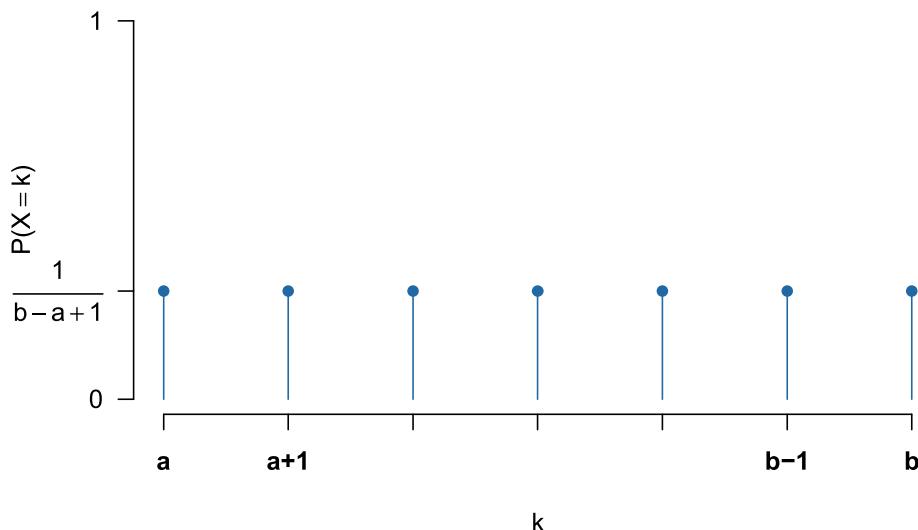
1.1 Repartiția uniformă discretă

O variabilă aleatoare X este repartizată *uniform* pe mulțimea $\{a, a + 1, \dots, b\}$, și se notează $X \sim \mathcal{U}(\{a, a + 1, \dots, b\})$, are funcția de masă (*PMF - probability mass function*) dată de

$$\mathbb{P}(X = k) = \frac{1}{b - a + 1}, \quad k \in \{a, a + 1, \dots, b\}$$

PMF a repartitiei uniformei

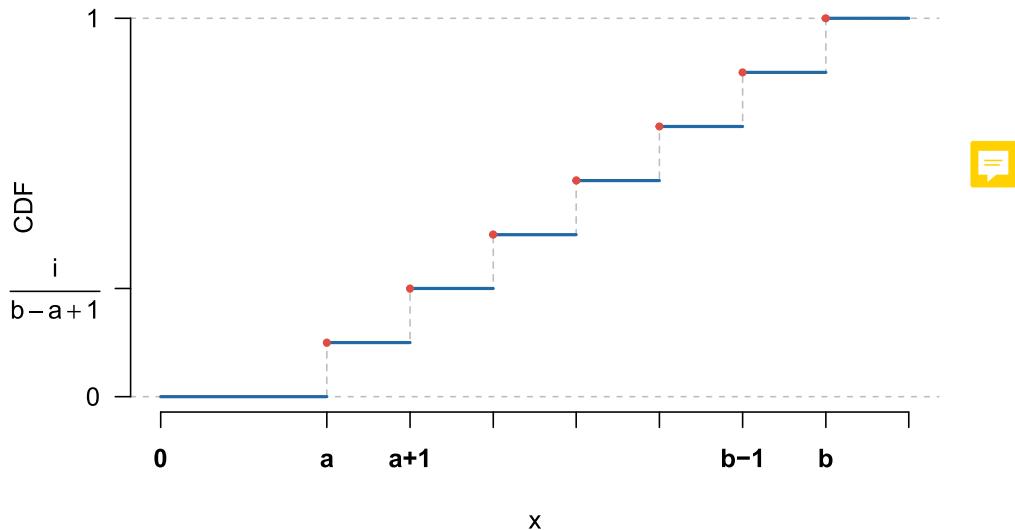

Funcția de repartitie a repartitiei uniforme $\mathcal{U}(\{a, a + 1, \dots, b\})$ este dată de

$$F_X(x) = \mathbb{P}(X \leq x) = \frac{\lfloor x \rfloor - a + 1}{b - a + 1}, \quad x \in [a, b].$$

Functia de repartitie a uniformei

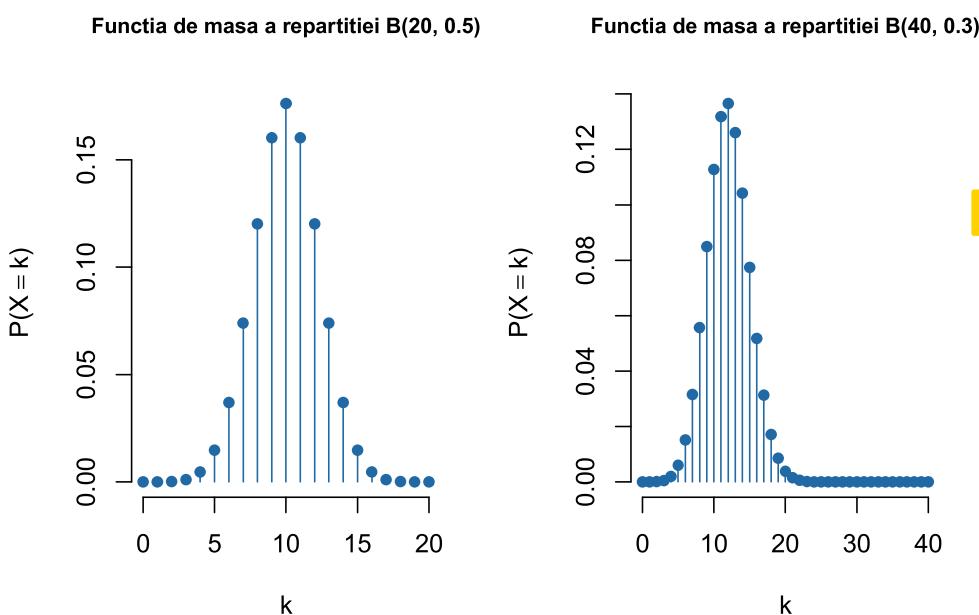

1.2 Repartiția binomială $\mathcal{B}(n, p)$

Spunem că variabila aleatoare X este repartizată binomial de parametrii $n \geq 1$ și $p \in [0, 1]$, și se notează cu $X \sim \mathcal{B}(n, p)$, dacă funcția de masă este

$$\mathbb{P}(X = k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}, \quad k \in \{0, 1, \dots, n\}$$

Pentru a ilustra funcția de masă vom considera repartițiile $\mathcal{B}(20, 0.5)$ și $\mathcal{B}(40, 0.3)$:

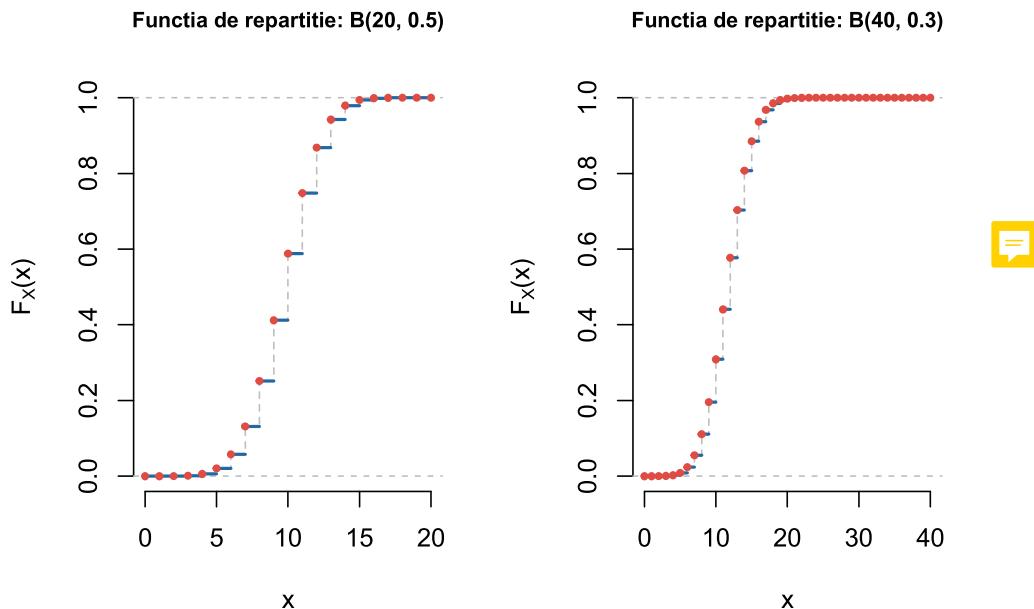

Funcția de repartiție a repartiției binomiale $\mathcal{B}(n, p)$ este dată de

$$F_X(x) = \mathbb{P}(X \leq x) = \sum_{k=0}^{\lfloor x \rfloor} \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}$$

care în cazul celor două exemple date devine

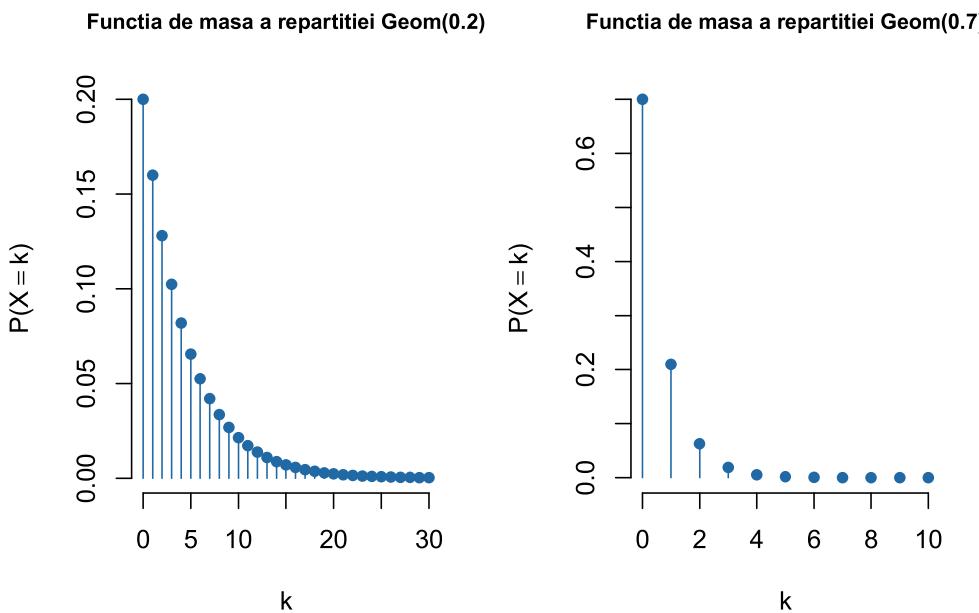

1.3 Repartiția geometrică $Geom(p)$

Variabila aleatoare X repartizată geometric de parametru $p \in (0, 1)$, $X \sim Geom(p)$, are funcția de masă

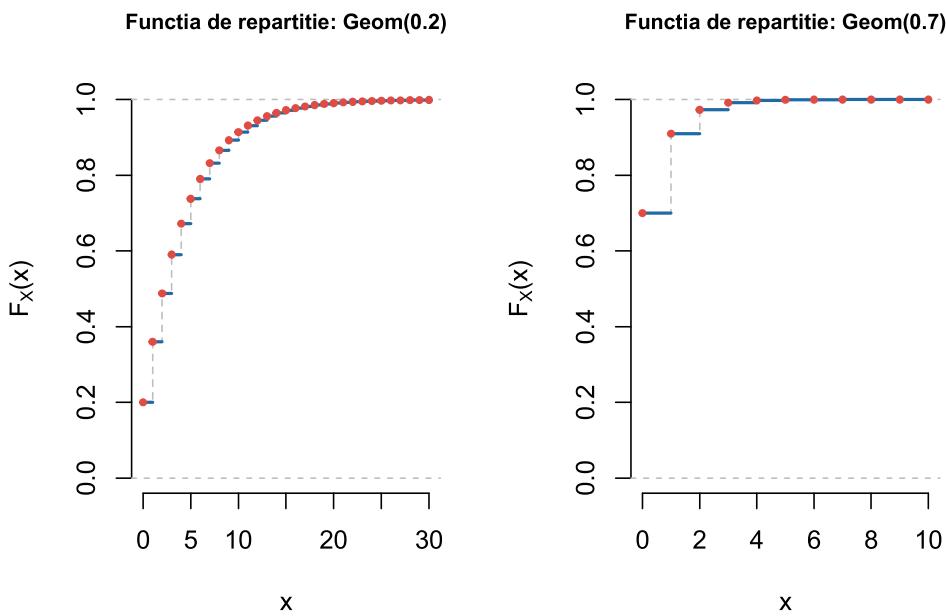
$$\mathbb{P}(X = k) = (1 - p)^{k-1} p, \quad k \in \{1, 2, \dots\}$$

Pentru $p = 0.2$ și respectiv $p = 0.7$ avem

Funcția de repartiție a variabilei $X \sim Geom(p)$ este egală cu

$$F_X(k) = \mathbb{P}(X \leq k) = 1 - (1 - p)^k$$

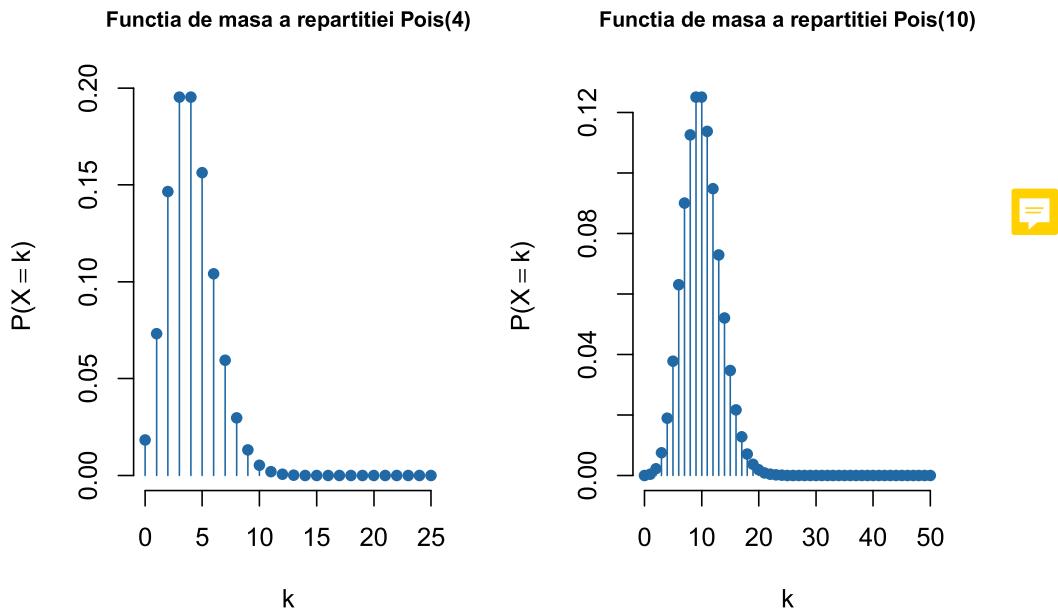

1.4 Repartiția Poisson $Pois(\lambda)$

O variabilă aleatoare X repartizată Poisson de parametru $\lambda > 0$, $X \sim Pois(\lambda)$, are funcția de masă dată de

$$\mathbb{P}(X = k) = e^{-\lambda} \frac{\lambda^k}{k!}, \quad k \geq 0.$$

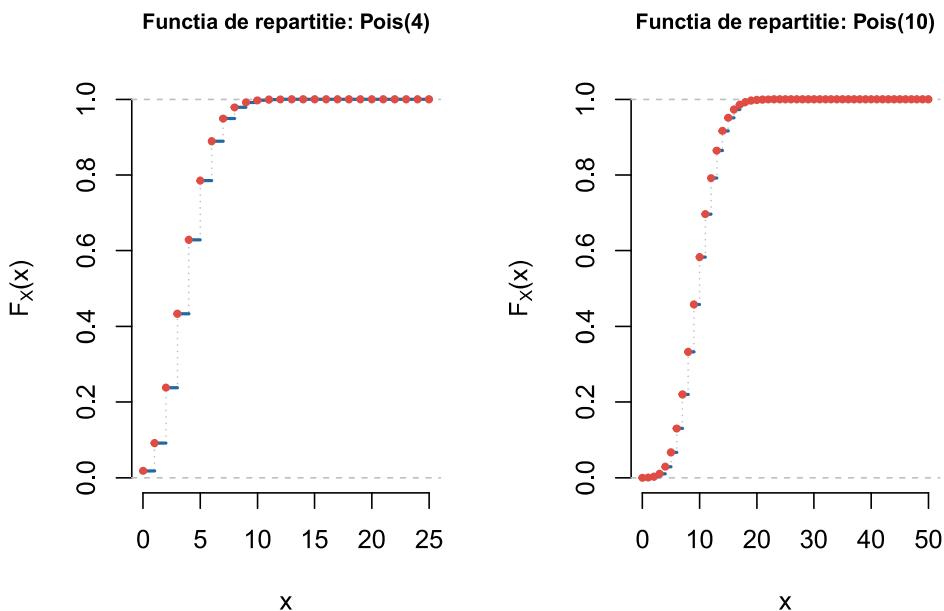
Pentru $\lambda = 4$ și $\lambda = 10$ avem

Funcția de repartiție a lui $X \sim Pois(\lambda)$ este

$$F_X(x) = \mathbb{P}(X \leq x) = e^{-\lambda} \sum_{k=0}^{\lfloor x \rfloor} \frac{\lambda^k}{k!}$$

care în cazul exemplelor considerate mai sus devine

2 Generarea unei variabile aleatoare discrete

Definiți o funcție care să genereze un eșantion de talie n dintr-o distribuție discretă definită pe mulțimea $\{x_1, \dots, x_N\}$ cu probabilitățile $\{p_1, \dots, p_N\}$. Pentru început încercați cu v.a. de tip Bernoulli.

Avem următoarea funcție:

```
GenerateDiscrete = function(n = 1, x, p, err = 1e-15){  
  # talia esantionului  
  # x alfabetul  
  # p probabilitatile  
  lp = length(p)  
  lx = length(x)  
  
  # verify if x and p have the same size  
  if(abs(sum(p)-1)>err | sum(p>=0)!=lp){  
    stop("suma probabilitatilor nu este 1 sau probabilitatile sunt mai mici decat 0")  
  }else if(lx!=lp){  
    stop("x si p ar trebui sa aiba aceeasi marime")  
  }else{  
    out = rep(0, n)  
  
    indOrderProb = order(p, decreasing = TRUE) # index  
    pOrdered = p[indOrderProb] # rearrange the values of the probabilities  
    xOrdered = x[indOrderProb] # rearrange the values of x
```

```
# u = runif(n) # generate n uniforms
p0rderedCS = cumsum(p0rdered)

for (i in 1:n){
  u = runif(1)

  k = min(which(u<=p0rderedCS))
  out[i] = x0rdered[k]
}

return(out)
}
```

Pentru a testa această funcție să considerăm următoarele două exemple:

1. Ne propunem să generăm observații din $X \sim \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 0.2 & 0.3 & 0.5 \end{pmatrix}$, în acest caz: $x = [1, 2, 3]$ și $p = [0.2, 0.3, 0.5]$. Începem prin generarea a $n = 10$ observații din repartiția lui X

```
GenerateDiscrete(10, c(1,2,3), c(0.2,0.3,0.5))
[1] 3 2 2 3 1 3 3 3 1 3
```

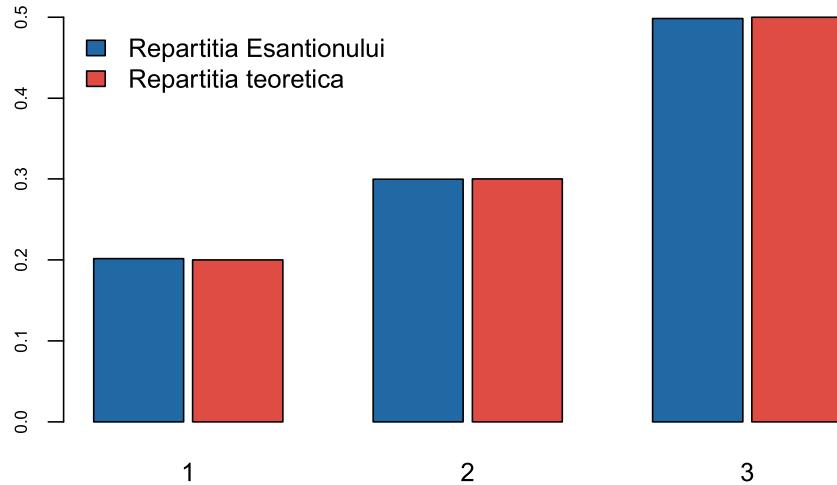
Plecând de la un eșantion de $n = 10000$ de observații vrem să comparăm, cu ajutorul *diagramei cu bare verticale* (**barplot**), repartiția esantionului cu cea teoretică :

```
n = 10000
x = GenerateDiscrete(n, c(1,2,3), c(0.2,0.3,0.5))

# cate observatii din fiecare valoare unica a lui x
pX = table(x)/n

pT = c(0.2,0.3,0.5)
indX = c(1,2,3)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topleft", bty = "n"))
```

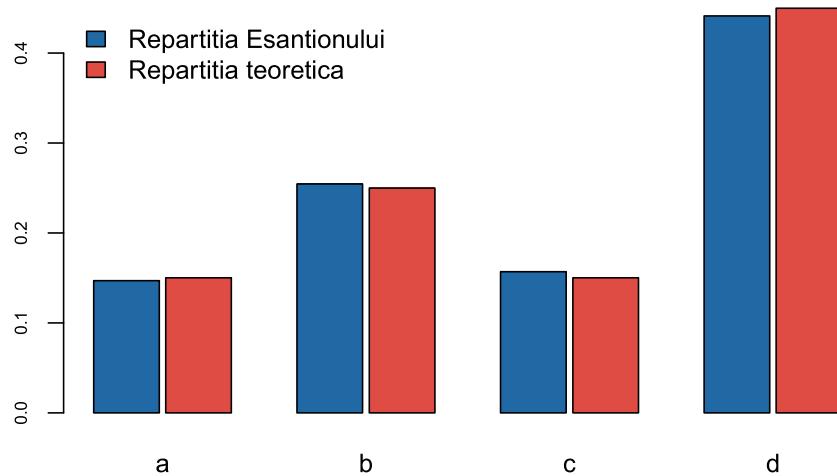

2. În acest caz considerăm variabila aleatoare $X \sim \begin{pmatrix} a & b & c & d \\ 0.15 & 0.25 & 0.15 & 0.45 \end{pmatrix}$, deci $x = [a, b, c, d]$ și $p = [0.15, 0.25, 0.15, 0.45]$. Mai jos generăm $n = 15$ observații din repartiția variabilei aleatoare X :

```
GenerateDiscrete(15, c('a', 'b', 'c', 'd'), c(0.15, 0.25, 0.15, 0.45))  
[1] "d" "b" "d" "b" "d" "c" "d" "d" "d" "d" "b" "d" "a" "d" "c"
```

Ca și în cazul primului exemplu, vom compara repartiția teoretică cu cea a unui eșantion de $n = 10000$ de observații:

```
n = 10000  
x = GenerateDiscrete(n, c('a', 'b', 'c', 'd'), c(0.15, 0.25, 0.15, 0.45))  
  
# cate observatii din fiecare valoare unica a lui x  
pX = table(x)/n  
  
pT = c(0.15, 0.25, 0.15, 0.45)  
indX = c('a', 'b', 'c', 'd')  
  
barplot(rbind(pX, pT),  
        beside = T,  
        space = c(0.1, 1),  
        col = c(myblue, myred),  
        names.arg = indX,  
        cex.axis = 0.7,  
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),  
        args.legend = list(x = "topleft", bty = "n"))
```


Vom testa funcția și pentru repartiile discrete de bază:

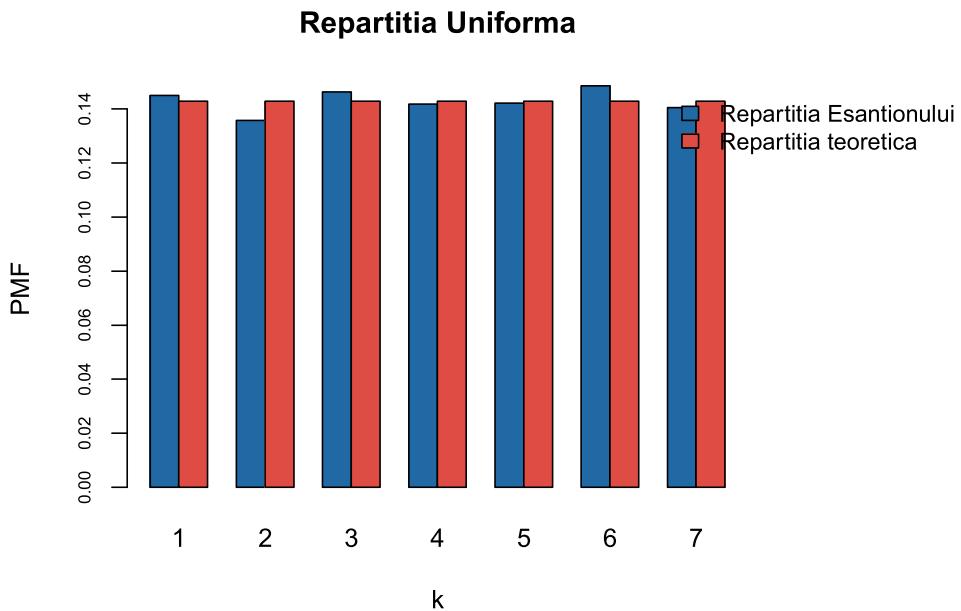
a) Uniformă

```
# Uniforma
n = 10000

pX = table(GenerateDiscrete(n, x = 1:7,
                             p = rep(1/7, 7)))/n
pT = rep(1/7, 7)
indX = names(pX)

par(mar=c(5.15, 4.15, 4.15, 8.15), xpd=TRUE)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        # space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        main = "Repartitia Uniforma",
        xlab = "k",
        ylab = "PMF",
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topright", bty = "n",
                           inset=c(-0.35,0), cex = 0.9))
```


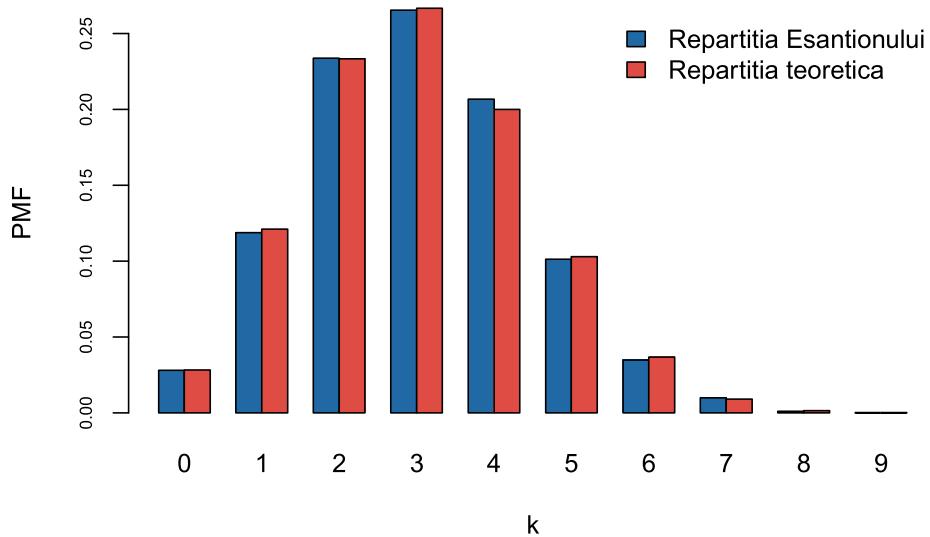
b) Binomiala

```
# Binomiala
n = 10000

pX = table(GenerateDiscrete(n, x = 0:10,
                             p = dbinom(0:10, 10, 0.3))/n
pT = dbinom(as.numeric(names(pX)), 10, 0.3)
indX = names(pX)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        # space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        main = "Repartitia Binomiala: B(10, 0.3)",
        xlab = "k",
        ylab = "PMF",
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topright", bty = "n"))
```

Repartitia Binomiala: $B(10, 0.3)$

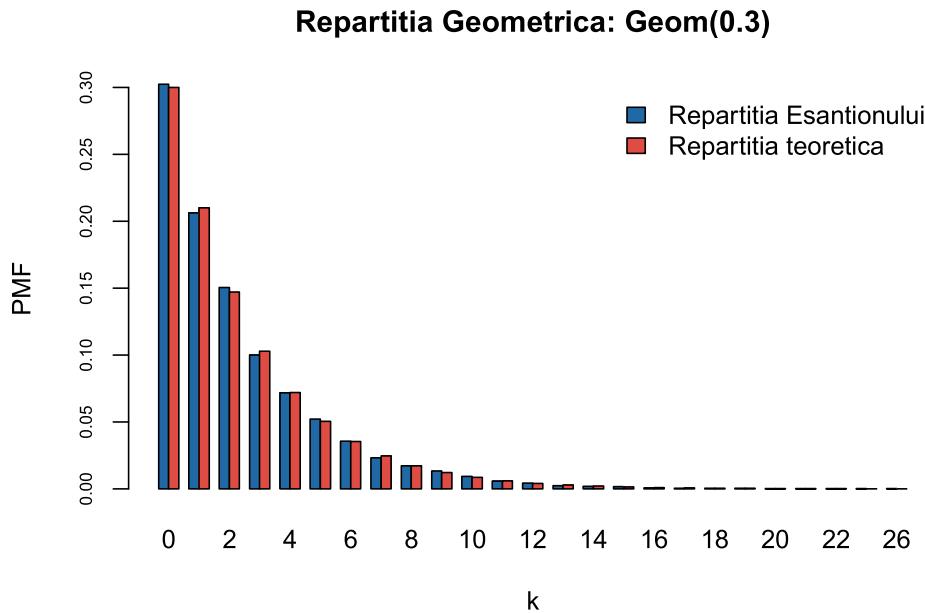

c) Geometrică

```
# Geometrica
n = 10000

pX = table(GenerateDiscrete(n, x = 0:100,
                             p = dgeom(0:100, 0.3))/n
pT = dgeom(as.numeric(names(pX)), 0.3)
indX = names(pX)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        # space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        main = "Repartitia Geometrica: Geom(0.3)",
        xlab = "k",
        ylab = "PMF",
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topright", bty = "n"))
```


d) Hipergeometrică

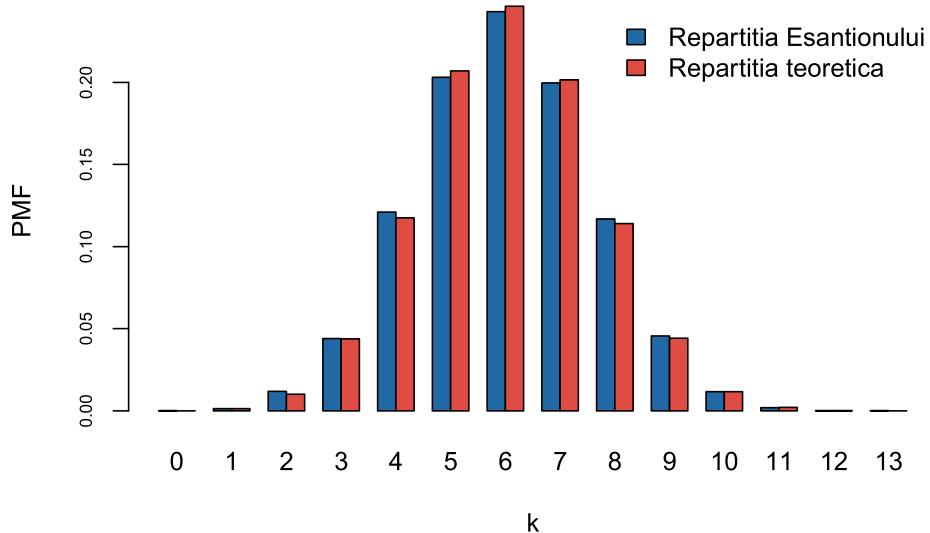
```
# Hipergeometrică
n = 10000

M = 20 # nr de bile albe
N = 30 # nr de bile negre
K = 15 # nr de bile extrase

pX = table(GenerateDiscrete(n, x = 0:15,
                             p = dhyper(0:15, M, N, K))/n
pT = dhyper(as.numeric(names(pX)), M, N, K)
indX = names(pX)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        # space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        main = "Repartitia Hipergeometrică: HG(20, 30, 15)",
        xlab = "k",
        ylab = "PMF",
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topright", bty = "n"))
```

Repartitia Hipergeometrica: HG(20, 30, 15)

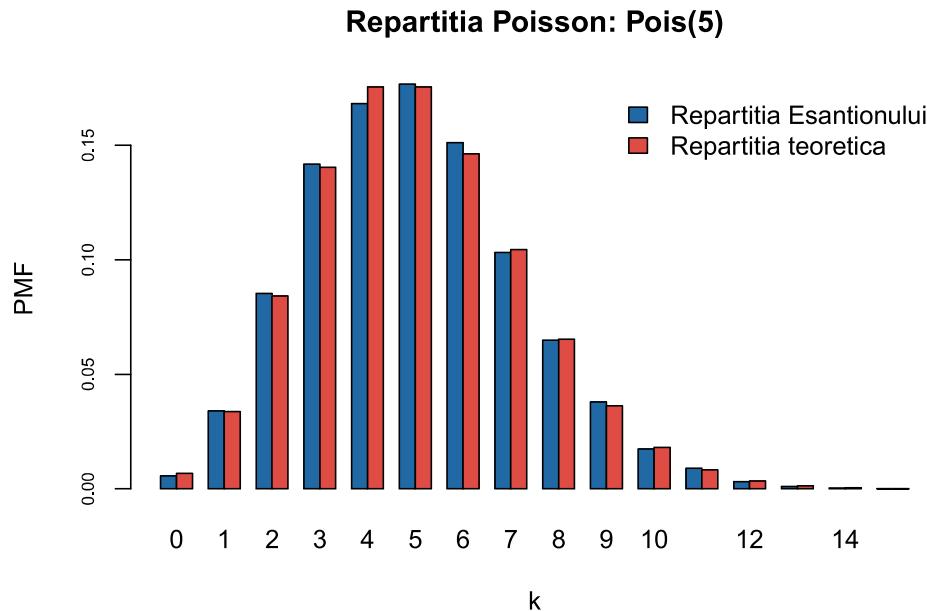
e) Poisson

```
# Poisson
n = 10000

pX = table(GenerateDiscrete(n, x = 0:50,
                             p = dpois(0:50, 5))/n

pT = dpois(as.numeric(names(pX)), 5)
indX = names(pX)

barplot(rbind(pX, pT),
        beside = T,
        # space = c(0.1, 1),
        col = c(myblue, myred),
        names.arg = indX,
        cex.axis = 0.7,
        main = "Repartitia Poisson: Pois(5)",
        xlab = "k",
        ylab = "PMF",
        legend.text = c("Repartitia Esantionului", "Repartitia teoretica"),
        args.legend = list(x = "topright", bty = "n"))
```


3 Funcția de repartitie pentru variabile aleatoare

Scrieti o functie in R care sa traseze graficul functiei de repartitie a unei distributii date. Verificați și documentația funcției ecdf.

Definim următoarea funcție:

```
cdfPlot = function(dist, title, err = 1e-10){  
  # dist - repartitia discretea (sau discretizata)  
  lp = length(dist)  
  
  if (abs(sum(dist)-1)>err | sum(dist>=0)!=lp){  
    stop("Eroare: vectorul de probabilitati nu formeaza o repartitie")  
  }else{  
    x = 0:(lp-1) # ia valori in 1:lp  
    cp = cumsum(dist)  
  
    plot(x, cp, type = "s", lty = 3,  
          xlab = "x",  
          ylab = "F",  
          main = paste("Functia de repartitie:", title),  
          ylim = c(0,1),  
          col = "grey",  
          bty = "n")  
    abline(h = 0, lty = 2, col = "grey")  
    abline(h = 1, lty = 2, col = "grey")  
    for(i in 1:(lp-1)){  
      lines(c(x[i], x[i+1]), c(cp[i], cp[i]),  
            col = myblue,  
            lwd = 2)  
    }  
  }  
}
```

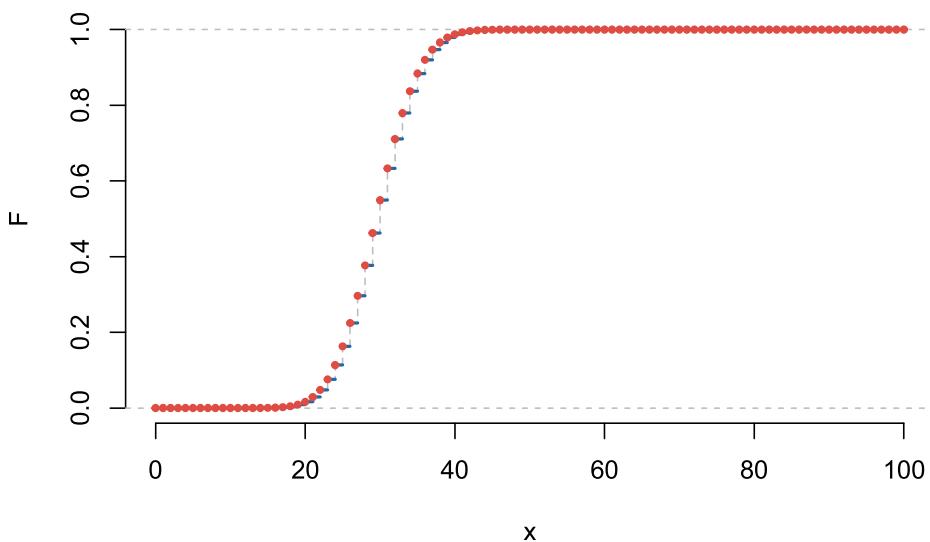
```
    }
  points(x, cp, col = myred, pch = 20, cex = 0.85)
}
}
```

Pentru a testa această funcție să considerăm repartițiile discrete:

- a) Binomiala: $B(100, 0.3)$

```
cdfPlot(dist = dbinom(0:100, 100, 0.3), title = "B(100,0.3)")
```

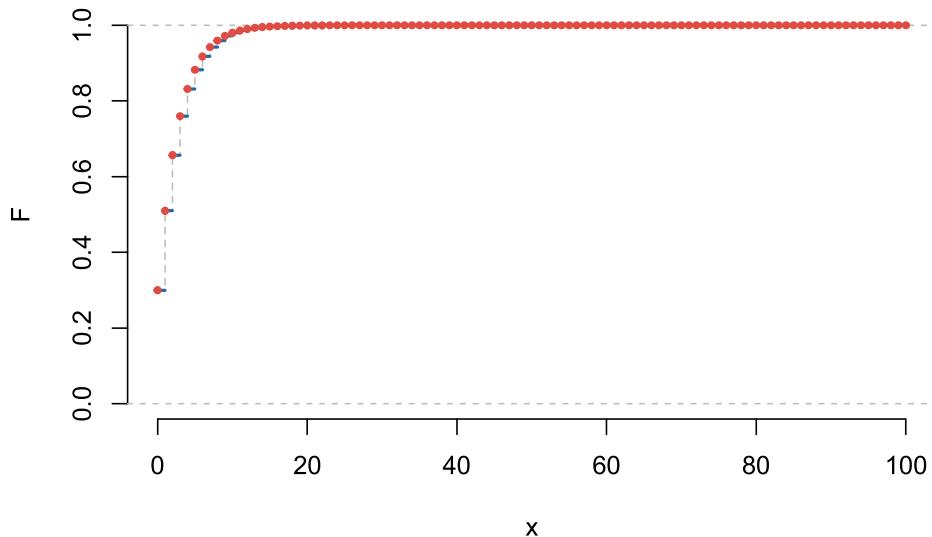
Functia de repartitie: B(100,0.3)

- b) Geometrică: $Geom(0.3)$

```
cdfPlot(dist = dgeom(0:100, 0.3), title = "Geom(0.3)")
```

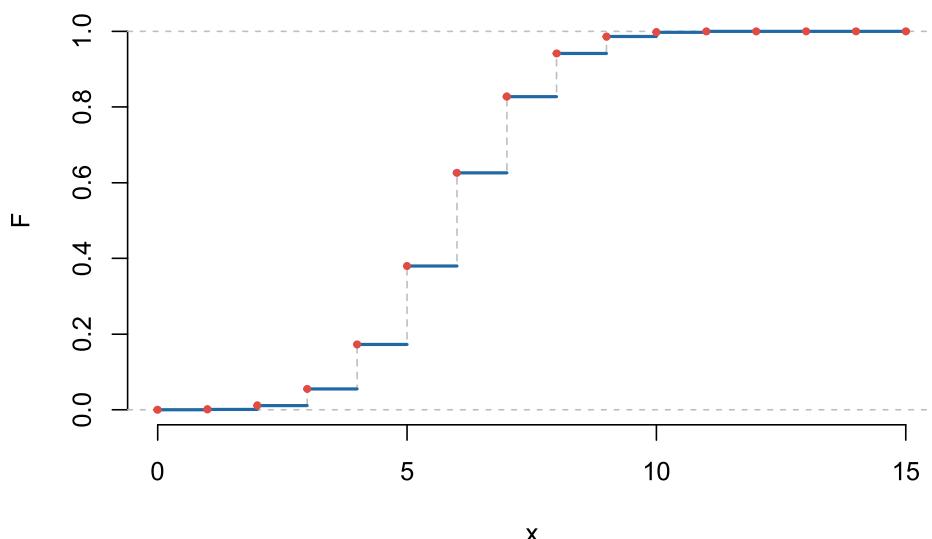
Functia de repartitie: Geom(0.3)

c) Hipergeometrică: $HG(20, 30, 15)$

```
cdfPlot(dist = dhyper(0:15, 20, 30, 15), title = "HG(20, 30, 15)")
```

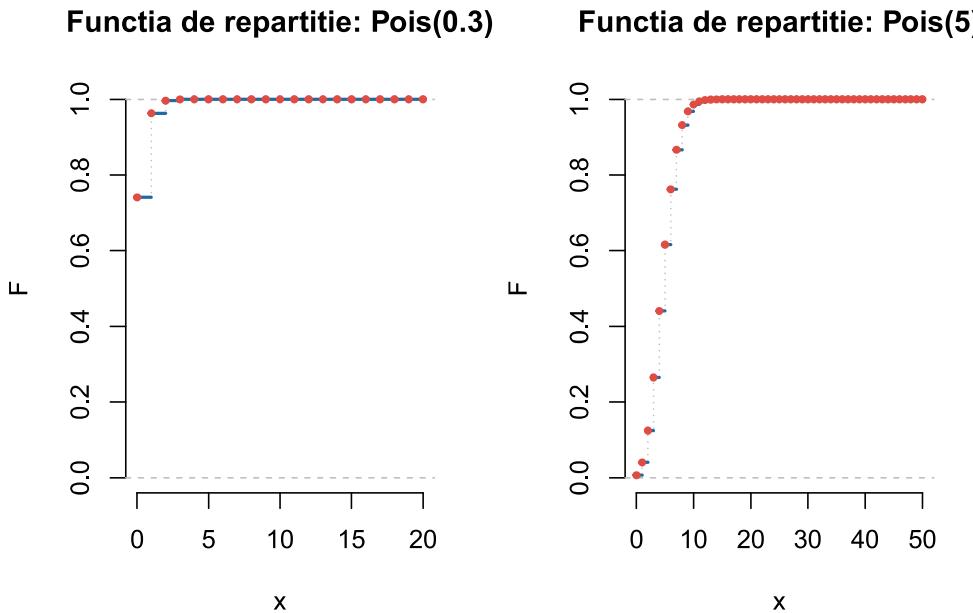
Functia de repartitie: HG(20, 30, 15)

d) Poisson: $Pois(0.3)$ și $Pois(5)$

```
par(mfrow = c(1, 2))
```

```
cdfPlot(dist = dpois(0:20, 0.3), title = "Pois(0.3)")  
cdfPlot(dist = dpois(0:50, 5), title = "Pois(5)")
```


4 Aproximarea Poisson și Normală a Binomialei

Ilustrați grafic aproximarea Poisson și normală a repartiției binomiale.

Scopul acestei probleme este de a ilustra grafic aproximarea legii binomiale cu ajutorul repartiției Poisson și a normalei.

Pentru o v.a. X repartizată binomial de parametrii n și p ($q = 1 - p$) funcția de masă este

$$f_{n,p}(k) = \mathbb{P}(X = k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}$$

iar funcția de repartiție este

$$F_{n,p}(k) = \mathbb{P}(X \leq k) = \sum_{x=0}^k \binom{n}{x} p^x (1-p)^{n-x}.$$

4.1 Aproximarea Poisson

Dacă $n \rightarrow \infty$ (n este mare) și $p \rightarrow 0$ (p este mic, evenimentele sunt rare) aşa încât $np \rightarrow \lambda$ atunci se poate verifica cu ușurință că

$$f_{n,p}(k) \approx f_\lambda(k) = e^{-\lambda} \frac{\lambda^k}{k!}.$$

Mai exact, avem că dacă k este mic în comparație cu n atunci

$$\begin{aligned} \binom{n}{k} p^k &= \frac{n(n-1)\cdots(n-k+1)}{k!} \left(\frac{\lambda}{n}\right)^k \\ &= 1 \times \left(1 - \frac{1}{n}\right) \times \cdots \times \left(1 - \frac{k-1}{n}\right) \frac{\lambda^k}{k!} \\ &\approx \frac{\lambda^k}{k!} \end{aligned}$$

și

$$\log(1-p)^{n-k} = (n-k) \log\left(1 - \frac{\lambda}{n}\right) \approx n \left(-\frac{\lambda}{n}\right)$$

ceea ce conduce la $(1-p)^{n-k} \approx e^{-\lambda}$. Combinând cele două aproximări obținem

$$\binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k} \approx \frac{\lambda^k}{k!} e^{-\lambda}.$$

Pentru a ilustra acuratețea acestei aproximări vom folosi instrucțiunile R `dbinom` și `dpois` care permit calcularea funcțiilor de masă $f_{n,p}(k)$ și $f_\lambda(k)$.

```
AppBP = function(n,p,a,b){
  lambda = n*p
  x = matrix(numeric((b-a+1)*3),ncol=3,
             dimnames = list(a:b,c("Binomiala","Poisson","Eroarea Absoluta")))
  x[,1] = dbinom(a:b,n,p)
  x[,2] = dpois(a:b,lambda)
  x[,3] = abs(x[,1]-x[,2])
  error = max(abs(x[,3]))
  return(list(x = as.data.frame(x), error = error, param = c(n, p, lambda)))
}
```

Functie care ilustreaza aproximarea Binomial vs. Poisson

```
pl = function(n,p,a,b){
  clr = c(myblue, myred) # culori
  lambda = n*p
  mx = max(dbinom(a:b,n,p))

  plot(c(a:b,a:b), c(dbinom(a:b,n,p), dpois(a:b,lambda)), type="n",
        main = paste("Approx. Poisson pentru binomiala\n n=",
                    n, ", p = ", p, ", lambda = ", lambda),
        ylab = "Probabilitatea", xlab="x",
        bty = "n")

  points((a:b)-.15, dbinom(a:b,n,p), type = "h",
         col = clr[1], lwd = 8)
  points((a:b)+.15, dpois(a:b,lambda), type = "h",
         col = clr[2], lwd = 8)

  legend(b-b/2, mx, legend = c(paste0("Binomiala(",n,",",p,")"),
                                "Poisson"))}
```

```

        paste0("Poisson(",lambda,"))",
fill = clr, bg="white",
bty = "n")
}
    
```

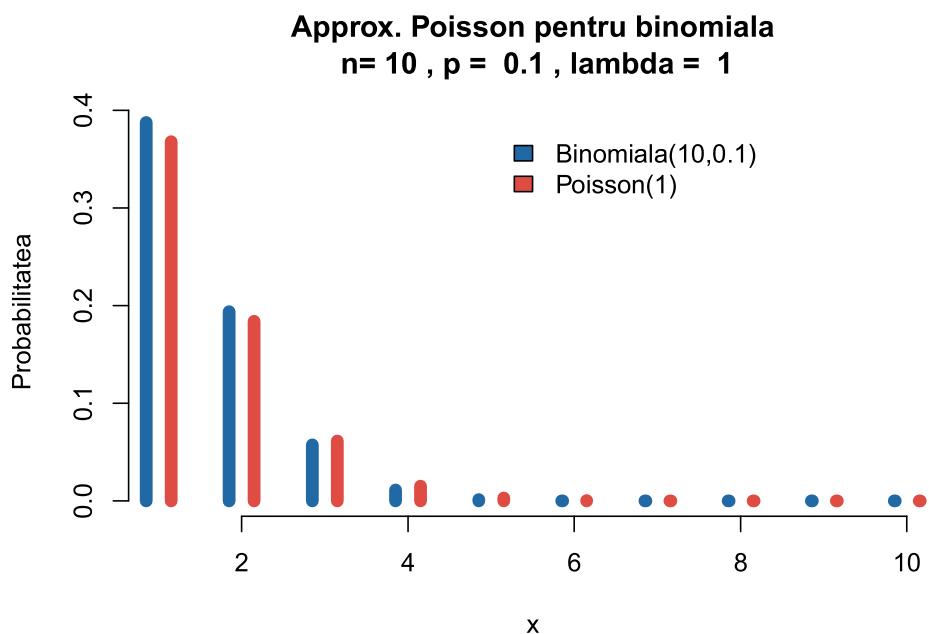
Pentru setul de parametrii $n = 10$ și $p = 0.1$ avem următorul tabel și următoarea figură

Tab. 2: Aproximarea Poisson la binomiala $n = 10$ $p = 0.1$ $\lambda = 1$. Eroarea (Diferența în valoare absolută maximă) = 0.01954 .

k	Binomiala	Poisson	Eroarea Absolută
1	0.3874205	0.3678794	0.0195410
2	0.1937102	0.1839397	0.0097705
3	0.0573956	0.0613132	0.0039176
4	0.0111603	0.0153283	0.0041680
5	0.0014880	0.0030657	0.0015776
6	0.0001378	0.0005109	0.0003732
7	0.0000087	0.0000730	0.0000642
8	0.0000004	0.0000091	0.0000088
9	0.0000000	0.0000010	0.0000010
10	0.0000000	0.0000001	0.0000001

```

# pentru n = 10, p = 0.1
pl(10,.1,1,10)
    
```


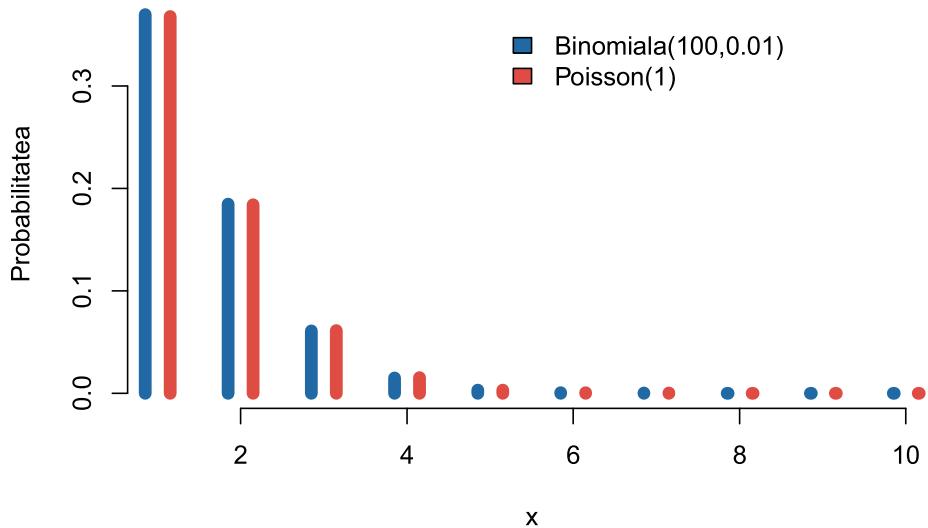
iar pentru parametrii $n = 100$ și $p = 0.01$ obținem

Tab. 3: Aproximarea Poisson la binomială $n = 100$ $p = 0.01$ lambda = 1 . Eroarea (Diferența în valoare absolută maximă) = 0.00185 .

k	Binomială	Poisson	Eroarea Absolută
1	0.3697296	0.3678794	0.0018502
2	0.1848648	0.1839397	0.0009251
3	0.0609992	0.0613132	0.0003141
4	0.0149417	0.0153283	0.0003866
5	0.0028978	0.0030657	0.0001679
6	0.0004635	0.0005109	0.0000475
7	0.0000629	0.0000730	0.0000101
8	0.0000074	0.0000091	0.0000017
9	0.0000008	0.0000010	0.0000003
10	0.0000001	0.0000001	0.0000000

```
# pentru n = 100, p = 0.01
pl(100,.01,1,10)
```

Approx. Poisson pentru binomială n= 100 , p = 0.01 , lambda = 1

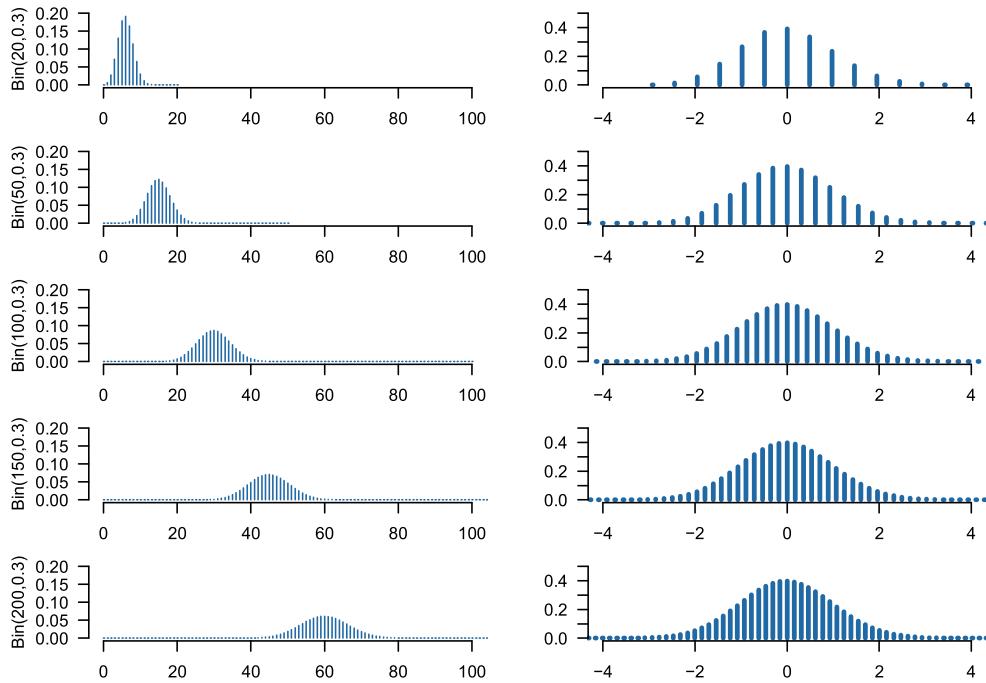

Pentru funcția de repartiție $F_{n,p}(k)$, folosind aproximarea Poisson avem că

$$F_{n,p}(k) \approx F_\lambda(k) = \sum_{x=0}^k e^{-\lambda} \frac{\lambda^x}{x!}.$$

4.2 Aproximarea Normală

Să considerăm repartiția binomială $B(n, p)$ pentru $p = 0.3$ și $n \in \{20, 50, 100, 150, 200\}$ și să trasăm histogramele variabilelor aleatoare care au aceste repartiții (X_n) precum și a variabilelor standardizate $Z_n = \frac{X_n - np}{\sqrt{npq}}$.

Observăm, pentru graficele din partea stângă, că valoarea maximă se atinge în jurul punctului $n \times 0.3$ pentru fiecare grafic în parte. De asemenea se observă că odată cu creșterea lui n crește și gradul de împrăștiere, cu alte cuvinte crește și abaterea standard ($\sigma_n = \sqrt{npq}$).

Pe de altă parte putem remarcă că figurile din partea dreaptă au o formă simetrică, de tip *clopot*, concentrate în jurul lui 0, fiind transluate în origine și scalate pentru a avea o varianță egală cu 1. [Abraham de Moivre](#)¹ a justificat acest efect (pentru $p = 0.5$) încă din 1756 observând că raportul

$$\frac{f_{n,p}(k)}{f_{n,p}(k-1)} = \frac{\frac{n!}{k!(n-k)!} p^k q^{n-k}}{\frac{n!}{(k-1)!(n-k+1)!} p^{k+1} q^{n-k+1}} = \frac{(n-k+1)p}{kq}$$

pentru $k = 1, 2, \dots, n$. Astfel $f_{n,p}(k) \geq f_{n,p}(k-1)$ dacă și numai dacă $(n+1)p \geq k$ de unde, pentru n fixat, deducem că $f_{n,p}(k)$ atinge valoarea maximă pentru $k_{\max} = \lfloor (n+1)p \rfloor \approx np$ (acesta este motivul pentru care fiecare grafic din partea stângă are vârful în jurul punctului np).

Să observăm ce se întâmplă în jurul lui $k_{\max}$. Avem

$$\frac{f_{n,p}(k_{\max} + i)}{f_{n,p}(k_{\max} + i - 1)} = \frac{(n - k_{\max} - i + 1)p}{(k_{\max} + i)q} \approx \frac{(nq - i)p}{(np + i)q} = \frac{1 - \frac{i}{nq}}{1 + \frac{i}{np}}$$

și cum (folosind relația $\log(1 + x) \approx x$, pentru x în jurul lui 0)

$$\log\left(1 - \frac{i}{nq}\right) - \log\left(1 + \frac{i}{np}\right) \approx -\frac{i}{nq} - \frac{i}{np} = -\frac{i}{npq}$$

deducem, pentru $m \geq 1$ și $k_{\max} + m \leq n$, că

¹de Moivre, A. (1756). *The Doctrine of Chances: or, A Method of Calculating the Probabilities of Events in Play* (Third ed.). New York: Chelsea.

$$\begin{aligned} \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max})} &= \log \left(\frac{f_{n,p}(k_{\max} + 1)}{f_{n,p}(k_{\max})} \times \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 2)}{f_{n,p}(k_{\max} + 1)} \times \cdots \times \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max} + m - 1)} \right) \\ &= \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 1)}{f_{n,p}(k_{\max})} + \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + 2)}{f_{n,p}(k_{\max} + 1)} + \cdots + \log \frac{f_{n,p}(k_{\max} + m)}{f_{n,p}(k_{\max} + m - 1)} \\ &\approx \frac{-1 - 2 - \cdots - m}{npq} = -\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}. \end{aligned}$$

Sumarizând avem, pentru m nu foarte mare,

$$\mathbb{P}(X = k_{\max} + m) \approx f_{n,p}(k_{\max}) e^{-\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}}.$$

Folosind formula lui Stirling²

$$n! \approx \sqrt{2\pi n}^{n+\frac{1}{2}} e^{-n}$$

pentru $k = k_{\max} \approx np$, avem

$$f_{n,p}(k) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \frac{n^{n+\frac{1}{2}}}{(np)^{np+\frac{1}{2}} (nq)^{nq+\frac{1}{2}}} p^{np} q^{nq} = \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}}.$$

Astfel aproximarea de Moivre devine

$$\mathbb{P}(X = k_{\max} + m) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}} e^{-\frac{1}{2} \frac{m^2}{npq}}$$

și scriind k pentru $k_{\max} + m$ și înlocuind $k_{\max}$ cu np obținem

$$\mathbb{P}(X = k) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi npq}} e^{-\frac{1}{2} \frac{(k-np)^2}{npq}} = \frac{1}{\sigma_n \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2} \left(\frac{k-np}{\sigma_n}\right)^2}.$$

Astfel $\mathbb{P}(X = k)$ este aproximativ egală cu aria de sub curba

$$f(x) = \frac{1}{\sigma_n \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2} \left(\frac{x-np}{\sigma_n}\right)^2}$$

pe intervalul $k - \frac{1}{2} \leq x \leq k + \frac{1}{2}$.

În mod similar, pentru $0 \leq a < b \leq n$, avem

$$\mathbb{P}(a \leq X \leq b) = \sum_{k=a}^b f_{n,p}(k) \approx \sum_{k=a}^b \int_{k+\frac{1}{2}}^{k-\frac{1}{2}} f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$$

de unde prin schimbarea de variabilă $y = \frac{x-np}{\sigma_n}$ obținem

$$\mathbb{P}(a \leq X \leq b) \approx \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{\alpha}^{\beta} e^{-\frac{y^2}{2}} dy = \Phi(\beta) - \Phi(\alpha)$$

²A se vedea cartea lui Feller, W. (1968). *An Introduction to Probability Theory and Its Applications* (third ed.), Volume 1. New York: Wiley. pag. 52-53 pentru o derivare a formulei lui Stirling.

unde $\alpha = \frac{a-np-\frac{1}{2}}{\sigma_n}$, $\beta = \frac{b-np+\frac{1}{2}}{\sigma_n}$ și $\Phi(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^x e^{-\frac{y^2}{2}} dy$.

Aplicând rezultatele de mai sus, în cele ce urmează vom considera două aproximări pentru funcția de repartiție $F_{n,p}(k)$:

a) aproximarea normală

$$F_{n,p}(k) \approx \Phi\left(\frac{k - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right).$$

b) aproximarea normală cu coeficient de corecție de continuitate

$$F_{n,p}(k) \approx \Phi\left(\frac{k + 0.5 - np}{\sqrt{np(1-p)}}\right).$$

În practică această ultimă aproximare se aplică atunci când $np \geq 5$ cât și $n(1-p) \geq 5$.

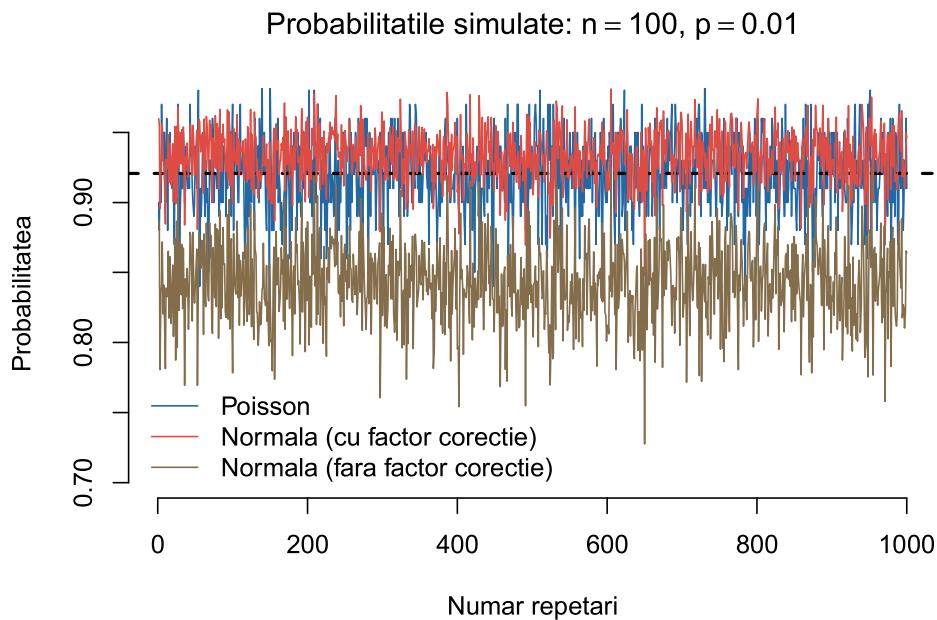
Următorul cod crează o funcție care calculează cele trei aproximări pentru funcția de repartiție binomială

```
appBNP = function(n, p, R = 1000, k = 6) {
  trueval = pbinom(k, n, p) # adevarata valoare a functiei de repartitie in k
  prob.zcc <- prob.zncc <- prob.pois <- NULL # initializare
  q = 1-p
  for (i in 1:R) {# repetam procesul de R ori
    x = rnorm(n, n * p, sqrt(n * p * q)) # generare n v.a. normale de medie np
    z.cc = ((k + .5) - mean(x))/sd(x) # cu coeficient de corectie
    prob.zcc[i] = pnorm(z.cc)
    z.ncc = (k - mean(x))/sd(x) # fara coeficient de corectie
    prob.zncc[i] = pnorm(z.ncc)
    y = rpois(n, n * p)
    prob.pois[i] = length(y[y <= k])/n # approximate Poisson
  }
  list(prob.zcc = prob.zcc, prob.zncc = prob.zncc,
       prob.pois = prob.pois, trueval = trueval)
}
```

Avem următoarea ilustrație grafică a diferitelor metode de aproximare

```
# Plot
R = 1000
set.seed(10)
out = appBNP(n = 100, p = .01, k = 2, R = 1000)

plot(1:R, out$prob.pois, type = "l", col = myblue, xlab = "Numar repetari",
      main = expression(paste("Probabilitatile simulate: ",
                             n==100, ", ", p==0.01, sep="")),
      ylab = "Probabilitatea", ylim = c(.7, .97),
      bty = "n")
abline(h = out$trueval, col="black", lty=2, lwd=2)
lines(1:R, out$prob.zcc, lty = 1, col = myred)
lines(1:R, out$prob.zncc, lty = 1, col = mybrown)
legend("bottomleft", c("Poisson", "Normala (cu factor corectie)",
                       "Normala (fara factor corectie)"),
       lty = c(1), col = c(myblue, myred, mybrown),
       bty = "n")
```


Avem și următorul boxplot (discuție ce reprezintă un boxplot) care ne permite să evidențiem care dintre aproximări este mai bună pentru valorile selectate

```
# n = 200
set.seed(10)
out = appBNP(n = 100, p = .01, k = 2, R = 1000)

par(bty = "n")
boxplot(out$prob.pois, boxwex = 0.25, xlim = c(0.5, 1.5),
        ylim = c(0.7, 1.15),
        col = myblue,
        main = expression(paste("Aproximarea Binomialei: ",
                               n==100, ", ", p==0.01, sep="")),
        ylab = "Probabilitatea",
        ylim = c(out$trueval - 0.1, out$trueval + 0.15),
        bty = "n")
boxplot(out$prob.zcc, boxwex = 0.25, at = 1:1 - 0.2, add = T,
        col = myred)
boxplot(out$prob.zncc, boxwex = 0.25, at = 1:1 + 0.2, add = T,
        col = mybrown)
abline(h = out$trueval, col = "red", lty=2)
legend("topleft", c("Poisson", "Normala (cu factor corectie)",
                    "Normala (fără factor corectie)"),
       fill = c(myblue, myred, mybrown),
       bty = "n")
```

Aproximarea Binomialei: $n = 100$, $p = 0.01$

